

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

X

**ВСЕУКРАЇНЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

27-28 квітня 2023 року

Матеріали

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

**СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ X ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ,
ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 27-28 квітня 2023 року)

Суми, 2023

С-70 Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства:

Матеріали десятої Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 27–28 квітня 2023 р.) / уклад. М. М. Набок. Суми : Сумський державний університет, 2023. 367 с.

До збірника увійшли наукові матеріали, присвячені актуальним проблемам сучасного перекладу, етнолінгвістики, стилістики, методики та методології сучасних мовознавчих та літературознавчих дисциплін. Складовою збірника є наукові розвідки з питань релігії та культури, соціальних і міжкультурних комунікацій, психологічної теорії та практики, соціологічних досліджень.

Для викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, студентів, учителів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів, усіх, хто цікавиться питаннями соціогуманітарного напрямку.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Ольга Бойко,

доктор філос. наук

професор кафедри психології, політології та соціокультурних технологій

Сумського державного університету

ЕТНОСОЦІАЛЬНИЙ ДОСВІД ЯК ОБ'ЄКТИВАЦІЯ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ІДЕНТИЧНОСТІ

Те, що суспільство сьогодні знаходиться в процесі повсякчасних змін не викликає ні яких сумнівів, а тому зрозуміло і з'являються нові реалії та атрибути, які вимагають їх осмислення та усвідомлення. В Україні становлення і розвиток громадянського суспільства зумовлює зростання самосвідомості особистості, розширення сфери її соціально значимих ініціатив, адже розвинене громадянське суспільство передбачає досягнення високого рівня самореалізації особистості, реально дієвого механізму захисту прав людини, її вільного самовизначення, а також захист демократичних прав і свобод.

На сучасному етапі, в умовах війни, Україна переживає глибоку трансформацію, що впливає на формування нації. Українці демонструють велику готовність до оборони своєї держави та національної ідентичності. Це сприяло зміцненню патріотизму та національної свідомості серед українського населення. У цій ситуації важливо зробити все можливе, щоб зберегти національну єдність та підтримати розвиток української держави.

Сьогодні стрімкі соціальні зміни, підвищена соціальна мобільність відривають людину від зв'язків у малих групах. А відчуття належності до великої маси людей, або включення у велику організацію, все ж таки, не компенсує їй нестачі справжнього спілкування. Функція соціалізації поступово переходить до засобів масової комунікації. Всі ці та інші новації разом призводять до того, що життєвий шлях особистості починає виступати як окремо взятий часовий сегмент, який майже не пов'язаний зі спадковістю поколінь.

Отже, розуміння суспільства та взаємозв'язки у ньому досліджувалися

соціологом Д. Лукачем, розкрито в теорії структурації Е. Гідденса, у феноменологічній соціології П. Бурдьє, Ж. Бодріяра, націоналістична концепція М. Гібернау [1] та в інших постструктуралістичних теоріях, в яких акцент робиться на розгляді такої соціальної субстанції, як людська практика. Всі ці нові підходи та теорії викликані до життя самою ходою розвитку людства, основною характеристикою якої є динамізм, постійно зростаюча швидкість змін усіх процесів у суспільстві.

Традиційні життєві орієнтири мало працюють при вирішенні та подоланні суб'єктивних криз. Але це не означає абстрагування індивіда з контексту соціального життя. Навпаки, індивід, щоб адаптуватися до соціальних реалій, вирішити ризики, повинен в більшій мірі ніж раніше опановувати соціальними відносинами та обставинами, включаючи їх у свою сутність.

При цьому мова йде не про формаційні зміни, не про зміни структур та їх функцій, а про соціальні практики, зразки поведінки людей. Отже, для розуміння будови та розвитку сучасного соціуму потрібно спиратися не тільки на психо-ментальні, а й на соціально конструйовані структури, етносоціальний досвід.

Саме такою категорією дослідження сучасності, де поєднано усвідомлення ментальних структур, завдяки яким суб'єкт сприймає світ, та об'єктивних структур, які надають можливість «вписуватися» в ситуацію, конструювати практики, і виступає таке поняття як «етносоціальний досвід».

Слід враховувати, що соціальні практики не є раз і назавжди сталими, незмінними. Навпаки, в різних країнах вони є різними та, навіть в одній і той же країні в різні періоди її історії розрізняються. Отже етносоціальний досвід має сенс вважатися особливим ідеальним соціокультурним утворенням та одночасно комплексом поведінкових програм, реалізація яких забезпечує його відтворення. Н. Еліас стверджує, що «... будь-яка окрема людина, при всіх її відмінностях від інших людей, несе на собі також специфічний відбиток, загальний для всіх членів суспільства, до якого вона належить. Цей характерний склад, тобто соціальний досвід індивідів, утворює свого роду

родючий ґрунт, на якому виростають ті особисті ознаки, завдяки яким окрема людина відрізняється від інших членів свого суспільства» [3, с. 53] .

Взагалі, формування етносоціального досвіду спирається на психічні та ментальні структури індивіда, визначаючи особливості його поведінки та можливості адаптації до оточуючого середовища. Він завжди пов'язаний з картиною світу, з ментальністю певного індивіда, або народу. Етнічний менталітет виступає як першопочаток культурного розвитку народу, як джерело усього спонтанного, ненормативного. Будь-який етнос має ментальні ресурси для захисту свого існування та відповідає за багатоманітність, багатокольоровість соціально-історичного розвитку людства. При цьому здатність кожного індивіда певним чином бачити і оцінювати реальність закріплена системою правил, затверджена у вигляді звичок, свого роду сукупності автоматизмів, які засвоюються в ході соціалізації.

Як ілюстрація того, що менталітет виступає першопочатком культурного, і в той же час менталітет може трансформуватися під впливом соціальної дійсності, є викладка загальнонаціонального опитування, яка була здійснена соціологічною групою «Рейтинг» в рамках Дев'ятнадцятого загальнонаціонального опитування в умовах війни 20-21 листопада 2022 року. Цією групою було проведено комплексне дослідження щодо оцінок змін у різних сферах життя, очікувань та сподівань громадян нашої країни на наступний рік.

- Станом на кінець 2022 року більше 82% опитаних вважають, що справи в Україні йдуть у правильному напрямку, лише 7% – у неправильному. Оцінка напрямку розвитку справ як правильного домінує в усіх регіональних розподілах та вікових групах.

- Абсолютна більшість опитаних (97%) впевнена, що Україна зможе відбити напад Росії.

- Дві третини опитаних очікують, що наступний 2023 рік буде кращим за попередній. 12% вважають, що рік буде таким самим, 16% – гіршим. У порівнянні із минулорічним дослідженням показники більш оптимістичніші.

Також майже 90% дивляться у 2023 з оптимізмом, лише 6% з песимізмом.

- Оцінюючи зміни у різних сферах за останній рік, більше позитивних оцінок було зафіксовано щодо політичної ситуації (близько половини зазначили, що вона покращилася) та відчуття впевненості у майбутньому (майже 40% опитаних зазначили про покращення).

- Щодо оцінки власного здоров'я дві третини зазначили про відсутність змін, третина – про погіршення. Найгірше опитані оцінили економічну ситуацію в країні: 80% зазначили про погіршення, 10% – відсутність змін, лише 6% – про покращення. Про погіршення матеріального становища родини зазначили більше 60%, третина – про відсутність змін, про покращення – лише 4%.

- У динаміці за останній рік покращилося відчуття впевненості у майбутньому та оцінки щодо політичної ситуації в країні. Оцінка власного матеріального становища та країни хоч і зазнали за рік негативних змін, проте показники не гірші рівня 2018 року. Особливо помітно негативні тенденції у оцінках економіки та фінансів серед представників молодшого та середнього покоління.

- Оцінюючи зміни в окремих сферах, найкращі оцінки спостерігаються в оцінці обороноздатності країни (90%) та міжнародному іміджі України (86%).

- У сфері свободи слова і демократії половина опитаних не відчули змін, 34% – вважають, що тут ситуація покращилася, 12% – погіршилася. Щодо стану доріг 42% зазначили, що змін не відбулося, 24% - побачили покращення, 28% – погіршення. Ситуація в боротьбі з корупцією не змінилася для 46%, покращилася – для 22%, погіршилася – для 17%. Якість медичного забезпечення та житлового комунальних послуг не змінилася майже для половини опитаних, покращилася для 12% і 8% відповідно, погіршилася – для 23% і 41% відповідно.

- Найгірше опитані оцінили ситуацію з цінами на основні товари та ліки (погіршилася для 94%), можливості знайти роботу (погіршилася для 72%)

та якості освіти (погіршилася для 55%).

- У динаміці негативні тенденції спостерігаються щодо оцінки стану доріг, можливості знайти роботу та якості освіти. Не зазнали змін за рік оцінки щодо цін на основні товари та ліки. Покращилися індекси щодо якості послуг ЖКГ, медичного забезпечення, боротьби з корупцією, свободи слова і демократії, та особливо міжнародного іміджу [2].

Отже, аналізуючи результати цього опитування, можна зробити висновок, що реалії сучасності впливають не тільки на сприйняття ситуації, а точніше, впливають, трансформують психо-ментальні установки, пробуджуючи історичну пам'ять.

Список використаних джерел:

1. Гібернау М. Ідентичність націй. Київ: Темпора, 2012. 303 с.
2. Девятнадцяте загальнонаціональне опитування. Підсумки року. Очікування від майбутнього (20-21 листопада 2022). https://ratinggroup.ua/research/ukraine/nineteenth_national_survey_results_of_the_year_expectations_for_the_future_november_20-21_2022.html
3. Elias Norbert Society of Individuais. Bloomsburg Pablishing PLC, 2001, 264 p.

Юлія Гранкіна,

студентка Сумського державного університету

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Розширення економічних, торгівельних і культурних контактів, зростання зарубіжного туризму, можливість отримання освіти за кордоном, міжнародні студентські обміни, організація закордонних стажувань та багато інших явищ і фактів, викликаних глобалізацією, стрімко актуалізували проблеми міжетнічного та міжкультурного спілкування та взаємодії [4, с. 212].